

УДК 94(477.83-22)“193”:[271.4-789:(=411.16)]

Ю. Р. Скіра

ВЗАЄМОВІДНОСИНИ МОНАХІВ СВЯТОУСПЕНСЬКОЇ ЛАВРИ СТУДІЙСЬКОГО УСТАВУ З ЄВРЕЯМИ СЕЛА УНЕВА НАПЕРЕДОДНІ ГОЛОКОСТУ

У статті розглядаються взаємовідносини монахів Святоуспенської Лаври Студійського Уставу з євреями села Унева напередодні Голокосту. Автор розпочинає свій виклад з розгляду питань економічного і господарського характеру. Для нього важливо з'ясувати, яку роль відігравали місцеві євреї у цих сферах життя села, які відносини вони мали з місцевим українським населенням. У першій частині статті, автор аналізує роль євреїв у торгівельній сфері селища Унева, їх відносин з українцями. У другій частині праці автор зосереджується на аналізі моделей поведінки монахів-студитів, українського населення й євреїв в умовах першої радянської окупації. Автор аргументує тезу, що в обставинах першого досвіду тоталітаризму монахи Святоуспенської лаври разом з єврейськими біженцями і євреями села виявили згуртованість і солідарність перед викликами системи допомагаючи одне одному. Ці перші контакти стали підвалинами співпраці заради порятунку євреїв, яку активно проводили студити під егідою архимандрита Студійського Уставу, митрополита Андрея Шептицького під час Голокосту.

Ключові слова: монахи, євреї, українці, лавра, біженці, тоталітаризм.

У сучасній українській історіографії проблематика відносин монаших спільнот греко-католицької Церкви і євреїв напередодні Голокосту є недослідженою. Здебільшого історики досліджують діяльність відомих церковних діячів [1]. Натомість поза увагою залишаються пересічні люди, які в умовах тоталітарної системи взяли на себе практичне виконання поставленої митрополитом Андреем Шептицьким мети – порятунку єврейського населення під час німецької окупації.

Особливістю цього дослідження є те, що в ньому розглядаються взаємовідносини монахів Святоуспенської Лаври Студійського Уставу, місцевого українського населення та євреїв с. Унева Перемишлянського району Львівської області до 1941 р. Аналізується, якого характеру були ці відносини до 1939 р., де вони були зосередженими, і як сприймало місцеве населення образ “іншого”. Надзвичайно важливим є аспект поведінки трьох груп в умовах першої хвилі тоталітаризму, які були її моделі, чи проявляли ці групи солідарність і консолідацію перед лицем загрози.

Село Унів розташоване за 48 км від Львова у низькогірному пасмі Гологори. Як і більшість сіл того часу, він до початку німецької окупації село було багатонаціональним. Згідно перепису населення 1931 р. у селі проживало: 945 українців, 85 поляків та 54 євреїв [2]. Досить велику кількість євреїв можна пояснити тим, що Унів посідав важливе економічне місце у Перемишлянському повіті. Таке становище було наслідком розташування у селі Святоуспенського монастиря, який діяв з кін. XIII ст. Галицькі єпископи і митрополити протягом віків розбудовували монастир та домагалися у влади різноманітних привілеїв. Найважливішим з яких були ярмарки, які проводилися тричі на рік [3, с.22]. Михайло Хамула у своїх спогадах писав: “Унівський відпуст припадав на день Успенія Пречистої Діви Марії, 28 серпня, і тривав впродовж двох тижнів. На унівський відпуст збиралися щороку хмари прочан, також купці приїжджали туди з усієї Галичини, з Волині й Поділля. Навколо монастиря розташовувались тоді торговці з будками, з різними товарами, хлібом, ковбасою і тому подібним, з ярмарковою літературою; магіки показували свої фокуси-штуки, для дітей крутилась каруселя. Продавали там прерізний крам: взуття, матерію, убрання тощо. У ченців люди купували свічки, молитовники, релігійну літературу. Селяни круглий рік відкладали зайвий гріш, щоб щось купити в Уневі на славному відпусті” [4, с. 122]. Описані події стосувалися періоду 20-30 рр. XX ст. Мешканка Унева Лукія Лесіцька згадує про цей час: “Ярмарки ще були, але вже не такі широкомасштабні. Були вже більш з таким дрібним товаром” [5, арк.3]. Справжній розквіт цих ярмарків припав на поч. XX ст. Лукія Лесіцька зазначає: “Розказувала мама і бабуня, що були празники великі, там продавали одяг, продавали зброю на коні. І все що потрібно, можна було купити, тому що ті торги продовжувалися майже дві неділі або й більше перед празником і ще після празнику. Майже цілий місяць” [5, арк.3]. Перша світова війна і повсюдні лихоліття принесли кінець великим унівським ярмаркам.

Євреї Унева й околиць використовували описані ярмарки для власної торгівлі. Мешканець села Василь Говіцький згадує, що на цих ярмарках був обов'язково окремий єврейський базар, де продавали бурштин, свічки, єврейські книги, кіпи [6, с.3]. Особливо запам'ятався йому власник корчми “котрий купував у селян багато корець картоплі, пік деруни і продав гарячі на ярмарку по два крейцери за штуку” [6, с.3]. Описаним корчмарем був Анкель Енде. Він був одним з найбагатших єврейських господарів Унева. Лукія Лесіцька згадувала: “Корчма – це був будинок єврея Анкеля Енде, який, до речі, у власності мав і цегельню. Ця корчма була побудована пізніше, тому що це місце він купив вже як розparcelювався фільварок. За тією корчмою ще був фільварочний довгий будинок, де жила фільварчина челядь. В цьому будинку він зробив конюшню, худобу тримав. Бо він займався сільським господарством і цегельнею. Ну і при тому трохи торгами. А цю корчму він побудував з цим розрахунком, щоб це була корчма-готель. На першому поверсі він жив з родиною, а на другому був готель. Це було зроблено, щоб мати прибуток на Успення” [5, арк.32]. Окрім Анкеля Енде цегельню, в районі Унева – Заставиську, мав також і Волько Хаскіль [7]. На господарстві Анкеля Енде працювало багато робітників, більшість яких була українцями. Одним з них був Іван Швед,

батько Параскевії Баран. Вона згадує такий епізод того періоду: “Коли в нас голод був, то якось тато в суботу сторожив в корчмі жиду Анкілю стос дров, а він ще й мав там другого слугу, то за нагороду сказав вибирати хліб чорний чи білий і тато вибрав боханець хліба, але Анкель пожалів давати йому пухкий білий, а дав чорний медівник і потім жінка Анкеля сварилася з ним, бо то був ритуальний хліб на суботу, певно маца. А другий слуга вибрав собі папіроси” [7]. Іван Швед виконував різні роботи. Параскевія Баран зазначає: “Мій тато Іван Швед на конях (мав двох коней) возив жиду Анкелю до корчми зі Львова різні товари” [7]. Такий стан речей тривав до 1938 р. У цьому році Анкель Енде продав усе своє майно в Уневі [5, арк.32]. Святоуспенська Лавра мала право “першого покупця” щодо корчми, тому відкупила будинок назад у свою власність [5, арк.32]. Причиною розпродажу майна було те, що Анкель Енде мав у США родича, і той написав йому листа, у якому закликав продавати усе і виїжджати з ІІ Речі Посполитої, бо буде війна [8]. Той послухався, продав усе майно і виїхав з країни [8].

Анкель Енде був не єдиним заможним євреєм-господарем в Уневі. Євреї в цьому селі були досить заможними і підприємницькими людьми. Про це свідчать слова Василя Кравчишина: “Жиди жили на Підківці (район Унева, де проживала більша частина євреїв села – Ю.С.), там жила Файга, яка перепродувала різні речі по селі, Анкель на Капелівці (центральна частина Унева – Ю.С.) мав корчму і цегельню, Берко коло Чабанів тримав господарку, худобу і поле, Юда коло пошти мав магазин і велику господарку” [9]. Євреї були власниками двох магазинів у селі, оскільки згадана Файга мала магазин в кінці району Підківки біля річки Гнила Липа [10]. Цю жінку згадує Дмитро-Петро Баран, оскільки вона купувала в родини Баранів сметану і яйця [11].

Важливою сферою у господарському житті села було млинарство. В Уневі було три млини. Один належав єврею Берку [9]. Він мав досить велику сім'ю, яка складалася з трьох дочок, Злотки, Айденки, Гіці, та двох синів, Йонса і Енделя [10]. Другий млин належав Святоуспенській лаврі, але його орендував єврей Мельман [12]. В Уневі не було синагоги. Ірина Чучман згадує розповідь своєї матері: “Євреї молилися в себе по хатах, а на великі свята ходили до синагоги в Перемишлянах” [13]. Але був єврейський цвинтар, декілька мацев з якого збереглося досі [13].

Відносини з українцями мали характер як господарсько-торгівельний, так і особистісний. Про перший свідчать наведені факти праці українських робітників у єврейських власників, торгівлі товарами. Про другий свідчать, наприклад, слова свідків, зокрема Василя Кравчишина: “Хаскіль Волько мав недорозвиненого сина Бада і другого сина, який ходив до церкви і дружив з українцями, зокрема з Сукачем Дорком (іздовим у монастирі), якого мама Явдокія Сукач з дому Стефан”. Такі відносини і добросусідські стосунки стануть рятівними для унівських євреїв під час Голокосту.

Початок Другої світової війни у вересні 1939 р. приніс зміни у буденному житті Унева. Першою жертвою тоталітаризму стала Святоуспенська лавра. До війни лавра володіла великою земельною власністю. Їй належали 80 га полів і 150 га лісу [4, с. 124]. Між селами Якторів-Унів були “Столові Добра Греко-Католицької Митрополії у Львові”. Її розмір, у свою чергу, становив 1270 га землі і 1000 га лісу [4, с. 124]. Всю цю монастирську і митрополічну власність було націоналізовано радянською владою у вересні 1939 р. [12].

Націоналізація супроводжувалася відкритим грабунком монастиря. Брат Лаврентій (Кузик), який тоді був у лаврі, свідчить, що більшовики конфіскували худобу, пшеницю [14, с. 4]. Лукія Лесіцька зазначає: “Готове зерно з поля, яке зібрали, приїхали уповноваженні і погрузили його на фіри, і сільську бідноту наверх на ці фіри і так їхали коло нас (Лесіцьких) дорогою і співали таку пісеньку “Свобода, свобода, что твою, то мое. Наше все і нічею”. А біднота так врадувалася дарованою пшеничкою, що понаварила вареників і не знали скільки можуть з'їсти. Їли-їли і ще з тих вареників стільки залишилося, що потім цебер корові висипали, бо не знали, навіть, скільки можуть з'їсти” [5, арк. 17]. Один із вихованців монастирського сиротинця, під час цього сум'яття пограбував своїх друзів по закладу і монахів [14, с. 4].

Подібне відбувалося і в сусідньому селі Якторові. Місцевий надлісничий і управитель лісів митрополита Андрея Шептицького Петро П'ясецький (1904-1988), який тоді писав щоденник, згадував: “В Якторові пограбували маєток Духовної семінарії. Забирали усе добро фірами і розібрали худобу. А на фільварку Львівської духовної семінарії розмістилось большевицьке військо. Якась моторизована частина. А були б люди і будинки розібрали” [15, с. 3].

Це була перша хвиля всюдозволеності у цій війні. Через два роки вона повториться знову, але її жертвами стануть місцеві євреї. Її характерною ознакою буде динамічна руйнація і швидке згасання. Підтвердженням цього може бути запис Петра П'ясецького: “Напав на нас смертельний страх. Народ тішився, що вже немає Польщі і думав, що є Україна. Але дуже скоро нарід посумнів. В перших днях селяни скористали з клича “Грабуй награбоване” і грабували панські двори (поміщицькі маєтки) і на тому радість покінчилась” [15, с. 3].

В Уневі і довколишніх селах розпочалася радянська націоналізація. В лаврі, окрім того, що забрали землі, забрали і частину господарських приміщень. У цей час почалася проблема з біженцями. Багато українців і поляків тікало з окупованої радянської частини Галичини до німецької. А з німецької в радянську тікали євреї. Михайло Шкільник, який у міжвоєнний період був суддею у Перемишлянах, а за німецької окупації – посадженим міста, свідчить, що під кінець першої радянської окупації у цьому невеликому містечку мешкало близько 1200 біженців-євреїв [16, с.740]. У конфісковані приміщення Святоуспенської Лаври радянська влада теж поселила єврейських біженців. Лукія Лесіцька пригадує: “У лівому корпусі по відношенню до церкви мешкали жиди” [5, арк. 17]. Ієромонах Гедеон (Сироїд) зазначає, що вони мешкали просто у монастирських келіях [17]. Брат Лаврентій (Кузик) вказує, що в монастирі поселилося чотири родини і двоє неодружених чоловіків [14, с. 5]. Причиною чому ці люди потрапили саме до Святоуспенської Лаври було те, що вони

згідно своїх навиків вміли працювати на монастирській гарбарні (чинбарні) конфіскованій державою. Брат Лаврентій Кузик твердить, що в більшості ці люди були євреями-біженцями з Австрії [14, с. 5]. Проте серед них був біженець з Кристинополя (Сучасне місто Червоноград Львівської області) Вольф Лям.

Початок поневірянь родини Лямів припадає одразу на вересень 1939 р. Німецькі війська зайняли Кристинопіль, згідно пакту Молотова-Ріббентропа це містечко мало залишитися в їхній сфері впливу. Ієромонах Гедеон (Сироїд) згадує: "Тоді німці вигнали євреїв з міста. Дали їм одну годину на збори. Багатших розстріляли. Це було за те, що за Польщі у річці Буг євреї купали опудало Гітлера" [12]. Для Лямів це вигнання було важким з огляду на те, що подружжя Вольфа і Перлі мало троє дітей [18]. Вони прибули до Перемишлян, де Вольф Лям одержав скерування на роботу до гарбарні Святоуспенської Лаври. Згодом гарбарня відіграє дуже важливу і трагічну роль в майбутньому родини Лямів. Вона стане для них місцем порятунку і місцем, біля якого загине частина цієї сім'ї. Для розуміння цих подій потрібно окреслити чим була гарбарня.

Гарбарня була місцем, де виправляли шкіру. У житті села вона була важливою і прибутковою справою. В Святоуспенській Лаврі робота на цьому підприємстві була поставлена на високий рівень. Почалося все з того, що при монастирі діяла реміснична школа, в якій у 1933 р. навчалося близько 30 учнів [3, с. 17]. Більшість дітей були вихованцями монастирського сиротинця. Студити прагнули не лише виховати цих дітей, але й надати їм професійні навички, які у майбутньому забезпечили б роботу і гідний заробіток. У цій школі учні опановували професії шевця, кравця, слюсаря, коваля, а з 1933 р. – гарбаря [3, с. 17]. У 1935 р. вище згадана гарбарня розпочала свою роботу [19, с. 18]. Спершу вона спеціалізувалася на білошкірництві [20, с. 100]. Згодом почали виготовляти шкіри типу юхт, бокс, сирівець, блянки [20, с. 100]. Виробництво займало досить великий будинок, який складався з п'яти кімнат і простягався вздовж потічка [21, с. 4]. На початках тут працювало 7-8 осіб [20, с. 100]. Після розширення і реконструкції інженером Леськівим кількість робітників у 1939 р. сягнула близько 30 осіб [20, с. 100].

Радянська влада конфіскувала це підприємство у лаври і, об'єднавши його з пилорамою, створила промкомбінат [22, с. 26]. Крім того у лаврі діяла пекарня і майстерня з плетіння кошиків [5, арк. 17]. Більшовики не мали достатньо кваліфікованих робітників для усіх виробництв, тому монахам дозволили працювати офіційно. Брат Лаврентій (Кузик) згадує, що на кухні і на гарбарні було зареєстровано вісімнадцять студитів [14, с. 5]. На чолі промкомбінату поставили комісара Вербовського, радянського єврея, завданням якого було не тільки управління, але і нагляд за монахами [14, с. 6]. Проте ставлення цього радянського функціонера до монахів змінив один випадок, який стався у його родині. У комісара Вербовського захворіла дочка, і він прийшов до настоятеля лаври ієромонаха Йосифа (Шестюка) за допомогою [14, с. 6]. Той відповів, що помолиться за дитину [14, с. 6]. Коли комісар прийшов додому, ввечері дитина одужала [14, с. 6]. Через три дні подружжя Вербовських приїхало з дитиною до настоятеля лаври, а комісар пообіцяв, що монахам нічого не станеться лихого [14, с. 6]. Так студити налагодили контакт з місцевою радянською владою, проте були й інші загрози.

Монахи жили і працювали поруч з єврейськими родинами біженців, яких поселили у монастирі. Брат Леонтій (Кузик) зазначає, що студити мали співчуття до цих людей: "І ми за ними сі заопікували, кажу, як Бог, як ми бідні, то й вони бідні" [14, с. 6]. Про характер відносин між ними свідчить один факт, через який НКВС мало не заарештувало студитів. Брат Леонтій (Кузик) згадував: "Як у зимі приїхали з бібліотеки зі Львова, цілий тиждень працювали, всі, які мали великі дорогі книжки в бібліотеці в Уневі, вони все пронумерували, все позаписували і заплombували. А там багато було речей отця ігумена особистих. Ми хтіли то уратувати. Ми ту плombу ночью зірвали, і ті річі цінніші, які були для нас дорогі, ми поховали в енші місця... За якийсь час хтось замельдував, що плombа пукла. Ті жиди, вже приїхали енкаведисти нас арештовувати, власне жиди нас урятували. Каже жид, що вночі була велика буря і, каже, в мене вікно вибило і, каже, ті двері, каже, такий протяг був сильний і ті плombи позривало. І маєте, жид нас врятував. Ми їх рятували, а вони нас рятували" [14, с. 6]. Цей факт свідчить про небайдужість євреїв до долі монахів, які жили поруч. Обидві групи, які стали жертвами тоталітаризму, у тих жажливих умовах намагалися йти на контакт і допомагати хто чим міг. Брат Леонтій (Кузик) зазначає: "Жиди постарали, що нам привезли муку, не таку дуже добру, адже то вже зачало бракувати для села хліба. Для нас ще ні, бо ми мали ще, десь люди нам самі не їли, нам принесли. А в нас були пекарня і браття пекли хліб для того села. Також жиди то зробили" [14, с. 6]. Показовим залишається той факт, що першою людиною, яка принесла студитам харчі після початку радянської окупації, був унівський місцевий єврей [14, с. 6]. Брат Леонтій (Кузик) зазначає: "В нас сусід перший, люди боялися одні других, сусід жид приніс молоко на фіртку. Він перший, а потому ще люди побачили, що то можна приносити і, переважно неділю, та попід ліс" [14, с. 6]. Враховуючи гнітючу атмосферу після конфіскацій і грабунку монастиря, такий крок також свідчить про співчуття євреїв Унева до долі студитів. Такі кроки в режимі всезагального страху арештів і доносів, свідчать якою великою повагою користувалися монахи у євреїв, про добрі стосунки, які радянська окупація не могла зламати у людях.

Саме це пояснює чому в майбутньому керівництво лаври погодиться впустити на горище гарбарні родину Лямів. Окрім християнського обов'язку рятувати життя людини, яка є в смертельній небезпеці, додалося те, що Лям був добре знайомий із студитами, а ті відносини, які склалися під час першої радянської окупації, стали запорукою довіри.

Кінець першої радянської окупації позначився всеохоплюючою атмосферою страху. Люди з тривогою спостерігали за терором, який сягнув свого піку весною-на початку літа 1941 р. Була постійна непевність у завтрашньому дні. Брат Лаврентій (Кузик) згадує про це: "Вже прийшли до Перемишлян поїзди, казали, же вже був список, же всіх, ціле село і нас (студитів), мали вивезти" [14, с. 6].

Загроза арешту і депортації була не єдиною проблемою. Коли 22 червня 1941 р. Німеччина розпочала війну з СРСР, найвідоміших і заслужених мешканців Унева почали викликати до Перемишляни. Не підозрюючи нічого поганого люди зголошувалися і їх вбивали співробітники НКВС. Так, зокрема, загинув у перший день війни один з єврейських біженців, які жили в лаврі – інженер, працівник гарбарні [14, с. 8].

1 липня 1941 р. німецькі війська зайняли Перемишляни. Для євреїв Унева це був початок кінця їхньої громади. Впродовж наступної окупації життя цих людей буде залежати від співчуття місцевого українського населення. Події Голокосту в Уневі покажуть, що українці були небайдужими до долі своїх сусідів-євреїв. Кількість актів допомоги і переховування в рази перевищує кількість злочинів, які чинило місцеве населення супроти євреїв.

Підсумовуючи, варто зазначити, що взаємовідносини монахів Святоуспенської Лаври Студійського Уставу з євреями Унева були добросусідськими, як і в останніх з місцевими українцями. Аналізуючи матеріали інтерв'ю з особами, які згадували міжвоєнний час, не було виявлено жодних згадок про якісь антисемітські виступи місцевого населення чи висловлювання такого характеру монахів щодо євреїв. Навпаки, в місцевих мешканців та монахів простежується співчуття до долі жертв Голокосту.

Міжвоєнний період, як для українців, так і для євреїв Унева був часом стабільності. Тому в українських респондентів відчувається ностальгія у свідченнях. Опитані свідки досить добре в деталях змальовують ремісничі, господарські та торгівельні відносини з своїми сусідами-євреями. Увагу привертають часті факти дружби між представниками молодого покоління євреїв та українців.

Події першої радянської окупації дають підстави стверджувати про певну солідарність перед лицем тоталітарної системи, яку виявили і студити, й євреї-біженці й місцеве єврейське населення. В умовах терору, який у різний спосіб проводила влада щодо монахів, євреї всіляко допомагали першим вижити у цих несприятливих для них обставинах. Наведенні факти свідчать про консолідацію сил студитів і євреїв заради порятунку. Ця співпраця розпочалася під час першої хвилі тоталітаризму і продовжилася під час другої, коли монахи надавали допомогу приреченим нацистами євреям.

Джерела та література

1. Див: Бусганг Ю. Митрополит Шептицький. Ще один погляд на життя й діяльність / Ю. Бусганг. – Львів: Друкарські куншти, 2009. – С. 20-22.; Ковба Ж. Людність у безодні печла. Поведінка місцевого населення Східної Галичини в роки "остаточного розв'язання єврейського питання" / Ж. Ковба. – Київ, 2009. – С. 129-131.
2. Шематизм духовенства Львівської архієпархії. 1935-1936. – Львів: Накладом митрополичої консисторії, 1935.
3. Лаба В. Нарис історії села Унів та Унівського монастиря від найдавніших часів до 1939 р. / В. Лаба. – Львів, 1997. – 30 с.
4. Хамула М. Глиняни – місто моїх килимів. Спогади українського промисловця – організатора килимарства в Західній Україні / М. Хамула. – Нью-Йорк, 1969. – 139 с.
5. Інтерв'ю з Лукією Лесіцькою від 11.09.1997 р. / Архів Святоуспенської Унівської Лаври, с. Унів. – Ф.1. – Т.2. – Спр. 2. – 44 арк.
6. Лобарчук О. Як в краплині роси / О. Лобарчук // Відродження. – 1990. – серпень. – С. 3.
7. Інтерв'ю з Параскевією Баран, 1939 р. н. Записано з уст від 13.04.2016 р. рясофором Леонтієм (Викштою) в с. Уневі Перемишлянського району Львівської області.
8. Інтерв'ю з Йосипом Зіником, 1929 р.н. Записано з уст від 16.06.2003 р. рясофором Леонтієм (Викштою) в с. Уневі Перемишлянського району Львівської області.
9. Інтерв'ю з Василем Кравчишином, 1932 р.н. Записано з уст від 14.04.2016 р. рясофором Леонтієм (Викштою) в с. Уневі Перемишлянського району Львівської області.
10. Інтерв'ю з Катериною Казиминою, 1933 р.н. Записано з уст від 16.04.2016 р. рясофором Леонтієм (Викштою) в с. Уневі Перемишлянського району Львівської області.
11. Інтерв'ю з Дмитром-Петром Бараном, 1934 р.н. Записано з уст від 20.04.2016 р. рясофором Леонтієм (Викштою) в с. Уневі Перемишлянського району Львівської області.
12. Інтерв'ю з ерм. Гедеоном (Сироїдом), 1914 р.н. Записано з уст від 13.06.2003 р. рясофором Леонтієм (Викштою) в с. Уневі Перемишлянського району Львівської області.
13. Інтерв'ю з Іриною Чучман, 1952 р.н. Записано з уст від 2.05.2016 р. рясофором Леонтієм (Викштою) в с. Уневі Перемишлянського району Львівської області.
14. Винницька І. Жива історія українських політичних емігрантів в Канаді: інтерв'ю з братом Лаврентієм (Кузиком) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.franko.lviv.ua/Subdivisions/um/um4-5/Usna%20Istoriya/1-VYNNYTSKA%20Irojida.htm>. – Назва з екрану. – Дата звернення: 1.10.2011.
15. Рукопис П. П'ясецького. – 60 с. (Зберігається в родині Богдана Пилата в с. Якторові Перемишлянського району Львівської області).
16. Шкільник А. Врятування великого рабина з Белза / А. Шкільник // В боротьбі за Українську державу: есеї, спогади, свідчення, літописання, документи Другої світової війни / За ред. М. Марунчака. – Вінніпег, 1990. – С. 739-742.
17. Інтерв'ю з ерм. Гедеоном (Сироїдом) / Архів Святоуспенської Унівської Лаври, с. Унів. – Ф. 017. – С. 010. – DVD 403-007-010 від 13.09.1997 р.
18. Інтерв'ю з Лукією Лесіцькою 1932 р. н. Записано з уст від 13.06.2013 р. рясофором Леонтієм (Викштою) в с. Уневі Перемишлянського району Львівської області.
19. Амман А. М. Ченці Студитського Уставу / А. М. Амман. – Едмонтон: Бібліотека Католицької акції, 1955.
20. Мицько І. Святоуспенська Лавра в Уневі (кінець XIII ст. – кінець XX ст.) / І. Мицько. – Львів: Свічадо, 1998. – 319 с.
21. Казимира Б. Отці студити при праці. Репортаж з Унева, Якторова / Б. Казимира // Мета. – 1936. – № 35. – С. 3-6.
22. Мицько І. Історія Святоуспенської Лаври в Уневі / І. Мицько // Часопис Монахів Студійського Уставу "Лавра". – 1998. – № 1. – С. 5-34.

Skira Yu. R. Relations between the monks of the holy Dormition Lavra of the Studite Rite and the Univ village jews just before the Holocaust

The article considers relations between the monks of the Holy Dormition Lavra of the Studite Rite and the Univ village Jews just before the holocaust. The author begins his narration with the issues of economic and business

nature. It is important for him to determine the role local Jews played in these areas of the village life, what were their relations with local Ukrainian population. In the first part of the article the author draws a conclusion that the relations between the Univ Jews and Ukrainians were the relations of good neighbourhood. In the second part of the work the author focuses on the analysis of behavioural models of the studite monks, Ukrainian population and Jews under the conditions of the first Soviet occupation. The author reasonably proves the assertion that under the conditions of the first experience of totalitarianism the monks of the Holy Dormition Lavra together with Jewish refugees and individual Jews from the village had shown cohesion and solidarity in the face of challenges of the system and helped each other. These first contacts became the foundation for the cooperation for the sake of salvation being actively carried out by the studites under the aegis of archimandrite of the Studite Rite, metropolitan archbishop Andrey Sheptytsky concerning the Jews during the Holocaust.

Key words: monks, Jews, Ukrainians, lavra, refugees, totalitarianism.

Скира Ю. Р. Взаимоотношения монахов Святоуспенской Лавры Студийского Устава с евреями деревни Унев в преддверии Голокоста

В статье рассматриваются взаимоотношения монахов Святоуспенской Лавры Студийского Устава с евреями деревни Унев в преддверии Голокоста. Автор сначала анализирует вопросы экономического и хозяйственного характера. Для него важно определить какое значение имели местные евреи в этих сферах жизни деревни, какие отношения складывались между евреями и местным украинским населением. В первой части статьи автор изучает роль евреев Унева в торговой сфере селения, характер отношений с украинцами. Во второй части труда автор сосредотачивается на анализе моделей поведения студитов, украинского населения и евреев в условиях первой советской оккупации. Автор аргументирует тезис о том, что в обстоятельствах первого тоталитарного опыта монахи Святоуспенской Лавры проявили сплоченность и солидарность с еврейскими беженцами и евреями деревни перед вызовами советской системы, помогая друг другу. Именно эти первые контакты стали фундаментом для сотрудничества ради спасение евреев, которое активно осуществляли студиты под эгидой архимандрита Студийского Устава, митрополита Андрея Шептицкого во время Голокоста.

Ключевые слова: монахи, евреи, украинцы, лавра, беженцы, тоталитаризм.